

Prof. Dr. M. Orhan Okay'ın Ardından Yeni Hatırlamalar ve Yeniden Okumalar

New reminiscences and re-readings after Prof. Dr. M. Orhan Okay

Metin AKKUŞ*

Öz

Bu çalışma iki başlık halinde düzenlenmiştir. İlk bölüm, Okay'ın kişiliğine dair hatırlama ve tespitlerden oluşur. İkinci bölümde ise onun eserlerinden hareketle bilimsel kimliği belirlenmeye çalışılmıştır. Okay'ın yaşamı bilgiye odaklanmıştır. Geniş bir bilgi oluşturma çabası onun gelişim çağının temelidir. Meslek yaşamında ise, bu defa bilginin paylaşımı yaşamının odak noktası haline gelmiştir. Bir eğitimci, bir araştırmacı olarak kendine has sağlam bir bilim/yazı dili oluşturmuştur. Okay, iyi bir hoca, başarılı bir araştırmacı, saygın bir bilim adamı kimliği oluşturmuştur. O, bilimsel bir tavır olarak, araştırmacının geçmiş ve gelecek arasında bir kültür köprüsü kurma görevi yüklenmesi gerektiği kanaatinde dir.

Anahtar sözcükler: kişilik, bilimsel kimlik, eğitimci, araştırmacı, kültür köprüsü

Abstract

This work has been organized into two titles. The first part consists of reminiscences and fixations about Okay's personality. In the second part, his scientific identity was tried to be determined by moving from his works. Okay's life has focused on the knowledge. The effort to create a broad knowledge is the basis of his developmental period. In the professional life, this time sharing of knowledge has become the focal point of life. Okay, as a teacher and successful researcher, has created a respected scientist identity. As an educator and a researcher, he has created a unique language / science. He believes, as a scientific attitude, that the researcher should be tasked with establishing a cultural bridge between the past and the future.

Keywords: personality, scientific identity, educator, researcher, cultural bridge.

* Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi: Düzce; metinakkus@duzce.edu.tr

Bir düşünce insanının hep aklımda kalmış bir uyarısı ile başlamak isterim. Şu anlama gelen sözleri düzensiz olarak hatırlıyorum: Size bir konuşma teklif edildiği zaman, bir kenara çekilip bu konuda ne söyleyebileceğinizi kaleme alın. Bilginiz istenen konuşma süresini dolduracak ve sizi tatmin edecek bir yekuna ulaşmıyorsa o teklifi reddedin!

Prof. Dr. M. Orhan OKAY hakkında hazırlanacak bir dergi için yazı teklifi aldığımda söylenecek çok söz olduğunu, ancak “bilimsel ağırlıklı” bir değerlendirme notunu hatırlayarak söyleneceklerin sınırlandırılması gerektiğini düşündüm.

Herkesin gözü önünde olan bir bilim insanı için yazılacak her şeyin, onun bilimsel kimlik ve kişiliğine dair olacağını düşünüyorum. Bu nedenle yazıyı iki çerçevede düzenlemek yerinde olur kanaatindeyim. Hocamız Orhan Okay’ın kişiliğinden hareketle düşülecek kayıtlar ve bir bilim adamı olarak kayda geçecekler...

Okay’ın Hafızamızdaki Kişiliği

Prof. Dr. Orhan OKAY’ı 1980’li yıllarda lisans öğrenciliğim sırasında tanıdım. İlk bilgilerim kendisiyle ilgili kulaktan duyma bilgilerdi. Dönemin öğretim müfredatı çerçevesinde bizler, Hoca’nın Tanzimat Dönemi ve Kültür Tarihine dair derslerinde bir araya geldik. Ondan bize kalan hocalık üslubu, bu dersler sırasındaki gözlem ve etkilenmelere dayanır. Aklımda kalan ilkler; onun ceketinin düğmelerini hiç açık görmediğimiz; öğrencilerine ve çevresindeki hiçbir insana sesini yükselterek konuştuğunu duymayışımız ve somutlaşmış bir nezaket ve uzlaşmacı tavrının oluşturduğu etkiyle, kendisine karşı saygı ve sevgi duygularımızı hiç kaybetmemiş olmamız. Hafızamızda kalan, bilge kişiliği, bilge Hocalık kimliği.

1985’ten itibaren aynı Bölümdeki çalışma hayatımda Hoca, Atatürk Üniversitesi’nden ayrıldığı yıllara kadar hep örnek bir insan olarak önümüzde ve yanı başımızdaydı. Mecaz anlamıyla birlikte, bir süre bitişik odalarda oturmuş olmamız nedeniyle, benim için, gerçek anlamda yanı başımızdaydı. Dahası, diğer genç meslektaşlarım gibi, dostlarıyla bir araya geldikleri, Fuzuli, Mesnevi gibi, “özel okuma” eksenli ev sohbetlerinde fırsat bulduca bulundum, engin kültür dağarcığına tanık oldum.

Kendi deyişiyle, Ekim 1996’da kendi isteğiyle son verdiği resmi hocalığına rağmen, hiçbir zaman kendisini bırakmayan hocalık onun asıl kimliği idi. Bizim için o, bir “İstanbul Beyefendisi”ydi. Aynı şekilde, eşlerin birbirine benzeşmesi gerçeğinden hareketle, Vefa Lisesi’nde tanıştığı ve sonrasında birlikte yuva kurdukları Mübaccel Hanımefendi de “İstanbul Hanımefendisi” sıfatıyla çevresinde saygı uyandıran bir kişilikti. Onlar aile hayatımızın da örneği oldular.

Hoca'yı *Hareket* ve *Dergah* vesilesi ve çevresiyle daha yakından tanıdım. O, Anadoluçuluk fikriyle gemileri yakıp ömürlerini bu uğurda feda eden insanlardan biriydi. Vefa Lisesi'nde, son sınıfta, Nurettin Topçu'nun öğrencisi olmuştu. Hoca bu ilişkiyi tanımlarken; "... şu günlere gelişimde, elimin kalem tutmasında, sahip olduğum dünya görüşünde, muhtemelen davranışlarımda onların izleri vardır", diyor.¹ Hoca, Doğu Anadolu'nun çetin iklim ve ulaşım şartlarında yıllarca yaşama direncini, Anadoluçuluk fikriyle kazanmış görünmektedir. Kendisinin de eşinin de bu konudaki rahatlık ve memnuniyetlerine yeterince tanık olduk.

Yeniden okumalarım arasında yer alan Prof. Dr. Mehmet Törenek'in Hoca'yla ilgili olarak yazdığı bir yazısından, yazımızda ilinti kuracağımız, bazı notlarını özetleyerek burada aktarmayı uygun buluyorum: Okay, daha hocası Mehmet Kaplan'ın kendini Erzurum'a çağırdığında, Osmanlı dili şiiri ve kültürüne vakıftır. Kendisiyle ilgili bir yazıda bu konu şöyle dile getirilmektedir: "Kaplan'ın Orhan Okay Hoca'yı çağırmasındaki faktör, hocanın parlak bir öğrenci oluşudur. Okumayı seven, araştırmacı, kültürlü kişiliği yanında Osmanlıca'yı ve aruzu iyi bilmekte..."² Hoca'nın dikkat çekici bir Osmanlı kültürü birikimi vardı. Lise yıllarında, Süleymaniye Camii'nde, Tahiriülmevlevi'nin *Mesnevi* derslerini takibi; İstanbul Sultanisi Arapça Hocası Celal Hoca'nın Arapça derslerini takibi; Üniversite yıllarında Hattat Halim Özyazıcı'dan aldığı hat dersleri³, Okay Hoca'yı Osmanlı dil kültür ve edebiyatına hazırlayıcı etkenler olmalıdır. Dönemin şartları veya söz konusu etkilerle o, notlarını eski harflerle tutmuş, Osmanlıca öğrenimini önemsemiş ve "İleri Osmanlıca" başlığıyla okuttuğu derslerin yanı sıra, aruzu önemseyen⁴ ve çevresindekilere de bunu hissettiren bir Hoca'dır.

Aynı şekilde, kişisel özellik olarak da, güçlü bir "müzik kulağı" vardı. Bunu en çok da biz, aruz ölçüsüyle yazılmış metinleri kendisiyle müzakere ederken fark ederdik. Öğrenciliğim döneminde farkında olmasam da, aynı bölümde çalışan bir asistan olarak ilk kez, okunan şiire kulak vererek, hiç tereddütsüz, şiirin veznini ve hangi aruz bahri veya kalıbıyla yazıldığını tespit etmeyi bizzat kendisinin uygulamalarıyla öğrenmiştim. Şiir-musiki ilgisini, aruz-ahenk konusundaki hassasiyetini bizzat kendi notlarından da takip edebiliyoruz: "...Bazı yazılarda şiirlerin orijinal noktalamasına riâyet edilmiş, sınırlandırıcı bir unsur olduğundan, bu gibi yazılarda konulmaması tercih edilmiştir...Eski şiirimizde noktalamanın olmayışını, bunun o şiir tarzına ses ve mânâ olarak bir şeyler kattığına inandığımı söylemekle iktifa ediyorum."⁵

1 Törenek, "Orhan Okay ve Erzurum", *Beyazşehir*, s. 96.

2 Agm, s. 96.

3 Agm, s. 97.

4 Agm, s. 99.

5 Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Önsöz.

Yazımı kaleme almadan, bilgilerimi tazeler düşüncesiyle, onunla ilgili yazıları ve yayınları bir kez daha gözden geçirdim. Kitaplığımda bizzat Hoca'nın benim adıma imzasını taşıyan/taşımayan kitaplarını gözden geçirdim. Özellikle, Hoca'nın bilim adamlığından başka, mesela bir hatıra eseri olarak *Silik Fotoğraflar*'ında⁶ bir duygu insanı, güçlü bir deneme yazarı olarak da karşımıza çıktığına bir kere daha tanık oldum. Hoca'nın tasvirleri, adeta bir roman yazarı kıvamında güçlü tasvirler. Baktığı şeyleri bir kamera dikkatiyle okuyucusuna yansıtıyor. Yazılarında, kültür tarihimizin tanınmış simaları adeta geçit halinde; Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Ateş, Ekrem Koçu, Nihat Sami Banarlı, Mehmet Kaplan, İlhan Ayverdi ve daha niceleri. Kimi, eserlerinden tanıdığı, kimi hocası, hatta sonraları meslektaşları...Tanpınar, Beşir Fuat, Necip Fazıl, Nurettin Topçu, Mehmet Akif onun kişiliğinin ve araştırmacı kimliğinin temel taşlarıydı.

Okay'ın Eserlerindeki Bilimsel Kimliği

Merhum hocamız Orhan Okay hakkında bir çok yazı yazıldı ve bundan sonra da yazılacaktır. Mesela, yine saygıdeğer hocalarımızdan Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, bir yazısında⁷, Okay hakkında yazılanlar ve vefatından sonraki özel sayı ve yazıları bir kere daha hafızalarda tazelemektedir. Asıl çalışma alanı Yeni Türk Edebiyatı olmak nedeniyle, kendisi hakkında yazılacakların genel olarak aynı alan çevresinde olacağı kaçınılmaz. Öyleyse biz, kendi çalışma alanımızla ilgili olan klasik Türk edebiyatı konuları ile ilgili dikkatlerini ön plana çıkarırsak daha yararlanılabilir bir yazı ortaya koymuş oluruz.

Hoca'nın klasik Türk edebiyatı alanıyla ilgili birikimlerinin, bu alanda uzman birçok kişiden daha fazla olduğunu söylesek, abartmış olmayız. Ancak bu bilginin onun eserlerine başlık olarak çok yansımadığını; pratiklerine ise, yakınında bulunan bizler tarafından tanıklık edildiğini öncelikle ifade etmek isterim.

1980'li yılların öğrencileri olarak bizler, derslerinin dışında, Hoca'nın Divan edebiyatı üzerine pratiklerini, 1. Baskısı 1975 yılında yapılmış *Hüsnüaşk*'ın metninin standart Türkiye Türkçesi'ne aktarımında görmüştük.⁸ M. Kaya Bilgegil'in ön değerlendirmesinin de yer aldığı çalışma, değerli hocamız Hüseyin Ayan'la birlikte hazırlanmış. Eser; metin, dipnot düzeninde her bir beytin düzyazıyla metin aktarımı ve eserin sonunda Arap harfli metin eklemesiyle oluşmuştur. Alan araştırmacısı olarak her bir klasik eserimize de kısmet olmasını arzu ettiğimiz bir çalışma.

6 Okay, 2013.

7 Sakaoğlu, "Kendi Kaleminden Prof. Dr. Orhan OKAY", *Beyazşehir*.

8 Okay ve Ayan, 1992.

İlgili okuyucusunun, okuduğu metnin ne anlama geldiğini de görebildiği verimli bir ürün. Metin aktarımı bölümünün fantastik bir roman veya uzun hikaye kıvamında okunabileceği akıcı bir dil ve üslup... Gereği ve yararını bunun ızdırabını yaşayanlar bilir!

Okay Hoca, yıllara dayanan birikimlerini kitaplarının yanı sıra, makaleler halinde de kaleme almış, bunlar, sonraki yıllarda, kitaplaştırılmıştır. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, *Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine* başlıklı çalışmalarının yanı sıra⁹ kendi deyişiyile; “Eski”ye dair bazı makalelerinin de yer aldığı, *Sanat ve Edebiyat Yazıları* da, bu şekilde, yayımlanan çalışmalarındandır. “Bu kitaptaki yazılar, 1969-1987 yılları arasında, çeşitli dergilerde çıkan makalelerden yapılmış bir seçmenin mahsulüdür.”¹⁰ Çalışmanın II. Bölüm Başlığı: “Eski ve Yeni Edebiyatımız Üzerine İncelemeler” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu özel not nedeniyle, onun diğer makale derlemelerinden çok, *Sanat ve Edebiyat* başlığıyla derlenen makalelerinden bazıları burada mercek altına alınacaktır.

Okay'ın eski-yeni edebiyat geleneklerinin her ikisine vakıf olmasından hareketle onun bir kavram olarak “eski” ve “yeniye” dair yazısından kısa bir alıntıyla başlayalım: “...Yeni veya eski, ne olursa olsun, edebi bir esere, onda güzeli ve büyük beşeri değerleri arayan bir zihniyetle yaklaşalım...”¹¹

Doğal geçimsiz “eski ve yeni”yi Okay, bu bakış açısıyla bir arada değerlendirmiş ve “Eski”ye dair görüş ve tespitlerini topladığı yazılar da yazmıştır. Adı geçen eserinde; “Yunus Emre’de insan üzerine sorular”, “Eski şiirimize yaklaşmak”, “Bâkî’nin Kanuni Mersiyesi’ne dair”, “Nefî’nin şiirlerinde ses unsuru”; “İbrahim Hakkı ve Tasavvufi şiirleri” ve “İbrahim Hakkı ve Marifetname’ye Dair”¹², benzeri başlıklar altında; bazılarında doğrudan, bazılarında da dolaylı olarak, kendi deyişiyile, “kadîm” edebiyata dair dikkatlerini okuyucusuyla paylaşmıştır.

Öncelikle, klasik Türk edebiyatı ile ilgili yazılarını değerlendirelim:

Okay'ın, “Eski şiirimize yaklaşmak”, başlıklı yazısı, son dönem klasik şairlerinin ve birikimlerinin bir karşılaştırmasıyla başlar ve Galip’in diliyle ulaşılan son noktaya dikkat çeker: Ali Nihat Tarlan’ın “kemale ulaşmak” şeklinde tanımladığı; “divan edebiyatı bir hamle daha yapsa idi, klâsik mazmunlar tamamen ortadan kalkacak ve anlaşılmaz bir hâl alacaktı” şeklindeki “Determinist telakkiyi”; “Eğer sarayın dış dünyaya açılış çağı, yahut bir adım daha atarsak, Tanzimat inkılâbı gelip çatmasaydı divan

9 Törenek, agm, s. 100.

10 Okay, age, Önsöz.

11 Okay, “Bitmeyen Kavga: Eski-Yeni”, age, s. 73.

12 Okay, age, (paragraftaki yazılı sırasıyla) s.77-81, 82-87, 88-94, 95-100, 101-107, 108-109.

şiiiri bizim *sürrealist* yahut *absürd* devrimizi mi açacaktı?”¹³ sorusuyla taçlandırır. Okay, Gölpinarlı'nın *Divan Edebiyatı Beyanındadır* adlı kitabıyla, divan şiirinin Namık Kemal'den sonra ikinci bir darbeyle, 80 yıl sonra, nihayet, “kadim sanatın cenazesinin” kaldırıldığı gibi ilginç bir söyleme dönüştürür. Gelişen sosyal şartlarla birlikte, devletin kültür politikaları doğrultusunda, divan şiiri gitgide toplumdan uzaklaştırıldı, mealindeki söyleyişleriyle devam eder.

Okay, 1946'dan sonra farklı etkilerle geçmişteki ürün, yapı ve sanatlara bakışın değiştiğini, divan şiirinin; “her sanat gibi, sevilmemesi veya anlaşılmasa var olmasına engel değildir”¹⁴ tespitini yaptıktan sonra, Üniversitelerde yürütölmekte olan çalışmaların bilimsel gereklilik olduğunu; ancak sevdirebilmek adına çalışmaların yapılmasını da önemsediyini vurgular ve; “yeni yorumlara ufuk açacak yeni denemelere girmenin zamanı gelmiştir” tespitini yapar. Ancak hemen ardından, dil ve kültür arasındaki zincir kopukluğunun alanın uzmanlarınca giderileceği ve yaptıkları tam metin neşri çalışmalarıyla her seviyeden ilgilinin yararlanabileceği güvenilir çalışmalar ortaya koymasına gerektiğine dair cümleleri, buraya alıntılanamayan yüzlerce cümleden yalnızca bazılarıdır.

Okay, “Halk kesimleri için değişik yayın”lar yapacak bir “Divan Edebiyatı Enstitüsü” teklifi, “Kültür alanında itibarımızı korumak... dışışleri alanlarında korumaktan daha geri planda değildir”¹⁵ gibi, yabana atılmamasına gereken tekliflerde bulunur. Şiirin anlamını döneminin şartlarına ve kurallı yorumlayışına göre yapmayı; “şiiiri rahatça okumak ve kendimize göre manalandırmak”, “şairin dışında olan bizlere düşer” kanaatiyle sonlandırır.

“Bakı'nın Kanunî Mersiyesi'ne Dair” başlıklı yazı başlığının altında, Okay'ın “anlaşılamazlığımız” diye özetleyebileceğimiz düşüncesini destekleyen Yahya Kemal'in iki dizesi alıntılanmıştır. Okay Hoca, Bakı'nın mersiyesinin tamamen Farsça kelime ve tamlamalardan oluşan ilk beytini sunduktan sonra, başka sanatlardan yararlanma uygulamasına dair çağdaş şairlerden Fazıl Hüsnü, Melih Cevdet, Attila İlhan, Asaf Halet gibi şairlerin Latince, İtalyanca, İngilizce, Fransızca; Arap, Hint, Mısır veya Afrika dillerini, “hatta yamyamca”yı çağrıştıran ibareleri şiirlerine yerleştirmeleri örneğini vererek Klasik Türk şiirinde “mülemma” kavramının şiirdeki görevi çevresinde görüşlerini geliştirir. Bu ibarelerin anlamının ne olduğundan çok “... o dille beraber hatırlanan bir yabancı çevre, bir felsefi hava, bir müzik edası yaratılmak istenmiştir”, düşüncesinde odaklanır.¹⁶ Bakı'nın tanınmış mersiyesinin, tamamen Farsça ve yüklemi

13 Okay, agm, s. 82.

14 Okay, agm, s. 83.

15 Okay, agm, s. 85.

16 Okay, agm, s. 90.

bile bulunmayan bir beyitle şiire başlamasının anlamından çok, “sanatın vurucu öğeleri” kullanma alışkanlığıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Orhan Veli'nin karşı durduğu bu uygulamanın, hiç de yabana atılmayacak bir oranda, klasik Türk edebiyatının takipçisi edebi anlayışlarda da kullanıldığını örneklerle değerlendirir: “...Netice itibarıyla bu mısraların arkasında bir sembolik ifade var. Fakat mânaların değil müziğin sembolizmi... Fakat her “hâl ü kârda” ölüm duygusuyla paralel inkişaf eden bir inancın alegorisi.¹⁷ Buna göre, akla ilk gelmesi gerekenin, Bakî'nin Farsça söylediği bir beyit değil, ölümün azameti kadar, ölenin büyüklüğünü vurgulayıcı, müteselsil tamlamalar ve yabancı (Farsça) kelimelerden oluşmuş ifade gruplarıyla, şairin söze başlarken, okuyucusu üzerinde oluşturmak istediği çarpıcı etkidir:

Ey pâ-y-bend-i dâm-geh-i kayd-ı nâm ü neng

Tâ key hevâ-yı meşgale-i dehr-i bî-direng

Okay, Bakî'nin mersiyesinde bu beytin dışında, “sâfi Türkçe” şiirlerin şairlerine yakın bir dil kullandığını, şiirden seçtiği Türkçe veya günümüzde Türkçeleşmiş kelimelerin kullanım oranının 16. yüzyılda “yüzde 65” olduğunu, örnekleriyle tartışmaya açar. Aynı şekilde şairin bu girişle “ahenk” unsurunu da hedeflediğini, kullanılan aruz kalıbının; “...açık ve kapalı heceler, monoton olmayan bir dizi içinde tertip edildiği...ağır ve ihtişamlı bir karaktere” sahip olduğunu da ekleyerek şiir-musiki-aruz birikimini burada özetlenenden çok daha ayrıntılı bir şekilde kaydeder. Hoca, özellikle birkaç paragrafta; “ritm, tempo, dalga tesiri, med, ses tonu, vurgulu heceler hesaplı kompozisyonu, müzikalite”, benzeri pek çok müzik-sanat-bilim terimi kullanarak şiirin hafızada oluşturduğu etkiyi okuyucusuna sezdirmeye çalışır. Mersiye'nin devamına dair yaptığı zengin değerlendirmelerinden sonra sonuç yerindeki şu ifadeleri, Okay Hoca'nın okuyucusuna bu metni bir çok kere farklı ortamlarda okumayı öğütler gibidir. “Şiir, henüz mâna bahis konusu değilken, âhengini getirdiği patetik bir karaktere bürünür. Ölüm ezici, hükmedici ve korkutucu (mahuf ve mühib) vasıflarıyla, her adımda gittikçe yükseliyormuş intibâi veren bir ses tonuyla üzerimize doğru geliyor.¹⁸

“Nefî'nin şiirlerinde ses unsuru” başlıklı yazının içeriğinin de “ses” olması bir raslantı olmamalıdır. Okay'ın “şiirin sesi-müzikalite” dikkatinin çalışmalarına bir yansıması olarak değerlendirilmelidir. Çeşitli kaynakların Nefî için düşünülmüş kayıtlarında: “Nefî'de, kendisine mahsus bir ses tonu, ihtişamlı bir âhenk, şiirin muhtevasına uygun bir mûsîkî vardır.”¹⁹ hükmünü Okay, yazısının omurgası olarak kullanır.

17 Okay, agm, s. 91-92.

18 Okay, agm, s. 94.

19 Okay, agm, s. 95.

Okay yazısında, Servetifünun edebiyatçılarının, vezinden kelime ve harf seçimine kadar, muhtevaya uygun musikiyi yakalama düşüncelerine vurgu yaparak, Tevfik Fikret'in "Âveng-i Tesâvîr" de bu dikkatlerle değerlendirdiği şairlerden biri olarak Nefi için oluşturduğu şiirinden konuyla ilgili mısraları örnek olarak kullanır. Fikret'in bir "ses kompozisyonu" olarak düzenlediği şiirinde, Nefîde ahenk ögesini ön plana çıkarma çabasına dikkat çeker. Okay'a göre Fikret, bu mısralarında öncelikle, Nefi şiirindeki "sesleri taklit" etmiştir. Taklit edilen sesler Nefî'nin savaş sahnelerinde yararlandığı *orkestra uyumunu çağrıştıran gürültülü* ama birbiriyle uyumlu seslerdir. Okay, Nefî'nin aynı tondaki şiirlerinden de yazısının devamına örnekler koyarak tezini destekler. Bunun geçmişte "âheng-i taklîdi", şimdilerde ise "alliterasyon" denen ifade teknikleri olduğunu ve şiirin ruhuna uygun müzikaliteyi kullanımın şairin yalnızca savaş konulu kasidelerinde değil, bir üslup olarak, gazellerine de yansıdığını tespit eder. Okay'a göre Nefi, gazelde bile "yüksek ton ve heybetli görünüm" vermesini, şair için öngörülen üslup özelliklerinin belirleyicisi olarak tespit eder. Bu üslubun belirleyicisi: fonetik bakımdan seçilmiş kalın ve uzun vokaller, vurgular; açık ve kapalı hecelerin aruz aracılığıyla oluşturduğu musikidir. Okay, bu üslubun biraz da, şairin *dadaşça, babacan ve gururlu* tavrıyla güçlendiğine inanmaktadır. Şairin, 29 gazelinde, "ben"i ifade eden redif ve kafiyeleleri kullanması örneğinden hareketle, "Ben/biz" zamirlerinin kullanım sıklığının bu gururun sanatta "istiğna" kavramıyla beslendiğini yine Nefî'den örnek beyitlerle dikkatlere sunar.²⁰

Makalenin son notu, "yeni bir ses", "feleğe ve talihe yiğitçe meydan okuyuş" ve bir "çığlık" sesinin, Namık Kemal gibi bir vatan ve hürriyet şairine "isyan" ve "meydan okuma" tavrını taşıdığına dair dikkattir. Okay'a göre Nefi, "bir yayla adamının heybeti" ve "tepelere tepelere seslenen" bir şiir sesine sahiptir. Şairin İtri tarafından bestelenmiş bir gazeliyle makalesine son verişide onun "şiirde musiki" dikkatlerinin bir sonucu olarak belirginleşiyor:

Tûtî-i mucize-gûyem ne desem lâf değil

Çarhile söyleşemem âyînesi sâf değil

Okay Hoca'nın dolaylı olarak Osmanlı kültür ve edebiyatına dair üç yazısını da bir paragraf içerisinde özetleyerek değerlendirmelerimizi sonlandıralım:

Hoca'nın İbrahim Hakkı ve Yunus Emre ile ilgili üç yazısı da yine onun yaşama karşı duruşlarına işaret eden yazılardır. Birincisi, bilimsel hassasiyet duruşunu; ikincisi mistisizme yakınlığı ve özel ilgisini anlamlı kılar. Yazılarında Yunus Emre ve İbrahim Hakkı birer mistik olarak insan ve varlığa bakışları ile değerlendirilirken, ikincisinde İbrahim Hakkı ile ilgisi bilim endişesiyledir. İbrahim Hakkı'nın alim, şair, mütefekkir

²⁰ Okay, agm, s. 98.

ve mutasavvıf özelliklerini sayar. Alanımızla ilgili olarak onun bir dil-söz işçisi olarak, Arapça ve Farsça kelime dağarcığını kullanmakla birlikte, sade Türkçe örneği şiiirlerinin varlığını, halk ürünü mahsullerine yaklaşma tavrına bağlar. Ancak şairin “sade” şiiirlerinde bile aruz ölçüsüne “tam hakimiyet”ine; divan ve tasavvuf kültürünün görünmesine engel olmadığını düşünür. Okay, İbrahim Hakkı'nın, batı medeniyetini temsil eden her şeyin şöhretinin aksine, döneminde “ansiklopedik” bilimsel kimlik açısından çağdaşı olan bilim adamlarına nazaran, “doğunun kadersizliği”ni temsil ettiğine dikkat çekerek çalışma azmi ve verimliliğine karşılık yeterince tanınmamış ve tanıtılmamış olmasını bir talihsizlik olarak değerlendirmektedir.²¹

Yazar ve şairlerden başta olmak üzere, söze ve yazıya dayalı pek çok meslek erbabı gibi, eğitimci ve araştırmacılar da, deyim yerinde ise, dilin yapımcılarıdır. Okay'ın öğrencileri, genç meslektaşları ve doğal olarak fikri takipçileri olarak bizler, aynen Tanpınar, Tarlan, Kaplan vb. araştırmacı yazarlardan etkilendiğimiz gibi, Hoca'nın hem konuşma üslubu, hem de yazı üslubundan fazlasıyla etkilenmişizdir. Yeni yetişen bilim kuşakları olarak, bizim araştırmacı-yazar dilimizin yapımcılarından biriydi, Hoca. Halen, ihtiyaç duydukça yazılarına döndüğümde, onun ne kadar kendine has sağlam bir bilim/yazı dili oluşturduğuna tanık oluyorum.

Bilim insanı bilgeliğe ulaşmış olmalıdır. Bilge insan düşünce ve uygulamalarıyla toplumun lokomotifidir ve toplumu daha ileriye doğru iletme sorumluluğunun bilincindedir. Genç klasik edebiyat araştırmacısının bu alanda bir çalışma felsefesinin oluşması için Hoca'nın yazılarını bu dikkatle gözden geçirmesi gerektiğini düşünüyorum. Bizlerin, geçmiştekilerin olumsuz yaklaşım ve değerlendirmelerinin aksine, geliştirdiğimiz söylemlerimizi nasıl da, üzerimizde emekleri olan hocalarımıza borçlu olduğumuza, bir kere daha tanık oldum.

Yeniden gözden geçirdiğim, bu yazının benzeri yazıların çoğunluğu Hoca'ya; uzun, sağlıklı ömürler dilerken bugün rahmetirahmana yürümüş bir fani olarak onu rahmet ve minnetle anmak biz geride kalanların borcu. Birlikte ve ayrı olduğumuz zamanlarda, kendisine ve eşine saygı ve sevgilerimi hiç kaybetmediğim Hocam ve muhterem eşine rahmetirahman ve cennet mekanı diliyorum.

21 Okay, agm, s. 101, 108.

Kaynakça

- <http://www.haberturk.com/yasam/haber/1348813-orhan-okay-kimdir> (ET: 23 Ekim 2017).
- OKAY, M. Orhan (1990), *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, 1. Bsk, Dergah Yayınları: İstanbul.
- OKAY, M. Orhan (2005); *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları: İstanbul.
- OKAY, M. Orhan (2011); *Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine*, Dergah Yayınları: İstanbul.
- OKAY, M. Orhan (2013), *Silik Fotoğraflar*, Dergah Yayınları: İstanbul.
- OKAY, M. Orhan ve Hüseyin Ayan (1992), *Hüsn ü Aşk*, Dergah Yayınları: İstanbul.
- SAKAOĞLU, Saim (2017), “Kendi Kaleminden Prof. Dr. Orhan OKAY”, *Beyazşehir Palandöken Belediyesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 22, (Nisan-Mayıs-Haziran), 70-77: Erzurum.
- TÖRENEK, Mehmet (2017), “Orhan Okay ve Erzurum”, *Beyazşehir Palandöken Belediyesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 20, (Ocak-Şubat-Mart), 96-100: Erzurum.